

By special order to friends of TASHMA

תא שמע

פרשת וירא חשוון תש"ע

זמנים

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

אברהם אבינו מתפלל ומבקש: (י"ח כ"ד) אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה, אולי יש חמשים צדיקים בתוך סדום.

בימינו גם אם יש חצי צדיק או רבע צדיק כבר הוא מפורסם וידוע לכל, הוא פוקד עקרות ומחולל פלאים, ומוכר בקבוקי יין עם התמונה של עצמו כסגולה לכל חולי! אם כן מה שואל ומבקש אברהם אבינו אם יש חמשים צדיקים בתוך העיר, חמשים צדיקים בסדום, הרי אם היו חמשים צדיקים ודאי היה אברהם אבינו שומע עליהם, בדור שקשה למצוא אנשים יראי שמים הרי מיד כל האנשים הישרים והצדיקים מחפשים להתקרב האחד לשני כדי ללמוד עוד ולהיות בחברה של גדולים! ואם אברהם לא שמע עליהם עד אז, ודאי שאין שם חמשים צדיקים, אם כן מה הוא שואל ומבקש אולי יש?

אלא אברהם אבינו לא שאל על צדיקים ממש, אלא הוא שאל על צדיקים בסדום! אולי יש אנשים בסדום שביחס לבני עירם הם נקראים צדיקים? ובצדיקים כאלה ביקש אברהם אבינו שזה יהיה מספיק כדי להציל את סדום, זה מה ששאל אברהם, ולכן הוא לא הכיר אם יש כאלה אנשים או לא, כי אברהם אבינו דאג שיהיו סביבו אנשים צדיקים ממש אבל מי שהוא רק צדיק בסדום, זה לא אדם שיש לו שום שייכות לאברהם אבינו, על צדיק כזה באמת אברהם אבינו לא שמע!

היה פעם אדם בכפר נידח שהרגיש עשיר גדול, מסתכל בבזז על חבריו ושכניו. ולמה? כי

משפט שלמה הרב שלמה כהן

המקרה

לפני שנה התארח מר שלומפר לשבת באחד הישובים ביו"ש. בביהכ"נ כיבדו אותו בעליה לתורה והוא הבטיח לתת תרומה בסך מאה שקלים לביהכ"נ תמורת ה"מי שברך" שקיבל. במוצאי שבת שכח מר שלומפר לסדר את התשלום לפני שנסע, חזר מר שלומפר לביתו ועם הזמן נשכח ממנו הנושא לחלוטין.

ביו"ש שנעקר במבצע צבאי באמצע הלילה ופתאום הכתה בו ההכרה שזהו אותו הישוב בו הוא התארח לפני שנה. נזכר מר שלומפר בהבטחתו אודות התרומה של מאה השקלים. וניגש לשאול מה עליו לעשות, האם פטור הוא מאותה הבטחה כיוון שבית הכנסת אינו קיים, או שעליו ליתן את הכסף לביכנ"ס אחר?

תשובה

מר שלומפר פטור

שלומפר מחבריו על יישוב "לא חוקי" מלקיים את נדרו לביהכ"נ.

www.tashma.net

לו היה רכב מדגם סובארו שנת 91 ולשכנים שלו לא. כל בוקר היה יוצא מביתו שמח וטוב לב מגלגל את מחזיק המפתחות על אצבעו,

מסתכל ימינה ושמאלה כדי לוודא שכולם רואים את העשירי נכנס למכוניתו. והנה יום אחד הוא נסע לעיר הרחוקה, ושם התחיל להבין שבעיר הגדולה הוא עני מרוד! כך להבדיל גם

בתורה ויראת שמים, אם אדם נמצא במקום שאין שם תורה ויראת שמים, ושם יכול לומר הלכות ודרשות, אין זו גדולה של תורת אמת, אלא מעלה של צדיק בסדום! אבל להיות צדיק ממש אדם צריך לשאוף לגדולות ולקבל דוגמא וציון דרך מהגדולים, ואז הוא מחפש גובה של עבודת ה' ולא רדידות!

בירמיה פרק ט"ז פסוק י"ט כתוב - לכן כה אמר ה' אם תשוב ואשיבך לפני תעמד ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ישבו המה אליך ואתה לא תשוב אליהם, ופירש רש"י - ואם תוציא יקר מזולל, אם תוציא אדם הגון מאדם רשע שתחזירנו למוטב, כפי תהיה, שאני גזור גזירה ואתה מבטלה, ישוּבו המה אליך ואתה לא תשוב אליהם, יתובן

משפט שלמה - המשך

הסבר

מבואר בחו"מ ס' רי"ב שבזמנינו, שאין לנו הקדש לבדק הבית, כאשר אדם מתחייב לצדקה זהו חולין. והחייב ליתן הוא משום שהבטיח ונחשב לו כנדר, וחובה עליו לקיים את נדרו. וביו"ד ס' רנ"ג סעיף ז' מובא, קהל שגבו מעות לפדיון שבויים, ולמרבה הצער מת השבוי עוד טרם הספיקו לפדותו מה דינם של מעות אלו? לפי דעת הרשב"א יורשיו של אותו שבוי ירשו את הכסף. משום שברגע שניתנו המעות לגבאי זכה השבוי בכסף, וכעת בפטירתו, עובר ליורשיו.

ולפי דעת הרא"ש יש להחזיר את המעות לנותנים. ואע"פ שהשו"ע שם מביא את שתי הדעות המחבר כותב שם מעצמו שהדעת נוטה לשיטת הרא"ש בזה"ז שכל צדקה היא חולין

ואינו חייב אלא משום נדר, ועליו לקיים את דבריו. ובודאי שבמקרה זה יש להבין את כוונתו. כל רצונו היה לקיים עם כספו מצוות פדיון שבויים, ולא להתנדב ולנדור שהכסף ילך ליורשים.

וראים מכאן, שאם אדם נודר כסף לצדקה למטרה מסוימת, ולא ניתן כעת לממש מטרה זו, פטור הוא מנדרו.

ובתשובותיו של החתם סופר ליו"ד ס' רל"ז, מובאת שאלה אודות אלמנה עם שבעה בנים, שנדרו כמה נדיבים מהקהל לפרנס אותה ואת בניה למשך שלוש שנים. כעבור שנתיים היא נישאה לאדם אמיד בעל נכסים מרובים, כך שהיא וילדיה אינם זקוקים כעת לשום תמיכה ועזרה. ניגשו הנדיבים

לשאול מהי חובתם?

האם צריכים הם עדיין להמשיך ליתן את מה שנדרו, או צריכים הם ליתן לצדקה אחרת, או שמא פטורים הם לגמרי? החתם סופר הכריע שפטורים הם מנדרם. הם אינם צריכים התרת נדרים, ואינם צריכים ליתן את אותו סכום לצדקה אחרת. אלא פטורים הם לגמרי, שהרי ברור הוא שלא נדרו על דעת כן.

ולכן בהקשר לעניינינו, ברור הוא שמר שלומפר צריך היה לקיים את נדרו מיד במוצ"ש, ולא טוב עשה שדחה את מתן הנדר כך ששכח ולא קיים. אולם כעת כשנזכר, ואין בית-הכנסת קיים יותר, אינו צריך ליתן לביכ"נ אחר כי כל נדרו היה לביכ"נ זה. ואם אינו קיים, לא יכול לקיים את נדרו, והוא פטור.

שרשמתי אף שאין זה הפירוש נראה על דרך ממה נפשך לומר שאם יש הבטחה שלא יקרב אליהם הרי שאם תראה שקרב אדם אל הרשעים בזמן התעסקותו לקרבם ואפילו במעט, הנה שלא התקיימה בו ההבטחה, ובהכרח צריך לומר טעם - כי לא הוציא יקר מזולל, וטעם שלא הוציא יקר מזולל - כי אם האדם הוא קטן אין לו כח להציל ולהוציא אחרים, ועל כן יעמוד אדם בעצמו להרבות עבודתו את הבורא, ואז ממילא שהוציא יקר מזולל את עצמו, שהוא עיקר חיובו, וגם אחרים יהיו ניצולים הצלת אמת! אברהם אבינו קירב הרבה אנשים תחת כנפי השכינה, אבל תמיד דאג שהם יתקרבו אליו, הם יעלו לדרגתו, ולא חס וחלילה שהוא ירד ממעלתו בעבודת ה' כדי להציל אחרים, כי אז זה רק הפסד ולא רווח!!

כתוב בפרשה: (י"ח כ'-כ"א) ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה וחמאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הקצקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה, כתב רש"י ורבותינו דרשו הכצקתה צעקת ריבה (אשה) אחת שהרגה במיתה משונה על שנתנה מזון לעני כמפורש במסכת סנהדרין דף ק"ט, ובמדרש ילקוט שמעוני אות פ"ג כתוב, רבי יהודה אומר הכריזו בסדום כל מי שהוא מחזיק בפת לחם לעני ואביון ישרף באש, פלוטית בתו של לוט היתה נשואה לאחד מגדולי סדום ראתה עני אחד מדוקר וכו', וכשידעו בדבר הוציאוה לישרף אמרה רבון העולמים עשה משפטי ודיני ועלתה צעקתה לפני כסא הכבוד באותו שעה אמר הקב"ה ארדה נא ואראה הכצקתה וכו', ועיין במדרש כל הרעות של אנשי סדום וכמה היו רשעים לאורחים שעוברים דרכם. וצריך להבין במה שונה הצעקה של בתו של לוט

מצעקתם של מעונים אחרים ואורחים אחרים, שדוקא צעקתה גרם לעיון בדינם? ועוד צריך להבין מה בא לומר המדרש שבתו של לוט נשואה היתה לאחד מגדולי סדום? ואקדים תחילה את הפסוק בקהלת פרק ז' פסוק י"ז שכתוב: אל תרשע הרבה ואל תהי סכל למה תמות בלא עתך, ובגמרא מסכת שבת הקשו - וכי הרבה הוא דלא

לרשע אבל קצת שרי? (מ זה אל תרשע הרבה? וכי רק הרבה אסור אבל להיות רשע קצת מותר?!), אמנם נראה ביאורו שהקב"ה ברא את עולמו שינהג על פי הטבע וגם צדיקים ורשעים הדין שלהם הוא בעולם הבא, אבל בעולם הזה נמשך חייהם על פי הטבע, ורק שיש לפעמים שמשנה הקב"ה את הטבע והוא כשיש צידקות שלא כרגיל בצדיקים, או ברשעות גדולה שאינה כשאר רשעים שאז הקב"ה נותן שכר ועונש גם בעולם הזה! וזהו ביאור הפסוק אל תרשע הרבה כי רישעות בגדר הרבה גורמת ללמה תמות בלא עתך כבר בעוה"ז.

ולפי זה יבואר למה דוקא בגלל הבת של לוט היה עיון בעבירות של סדום להעניש אותם מיד, כי בתו של לוט נשואה היתה לאחד מגדולי סדום, ולכן היא היתה בתוכם ומורגלת לראות את מנהגם הרע! ולכן כשצדיק צועק שיש רשע - זה לא מחייב שהרשע יוצא מטבע הרגיל ברשעים, אבל כשהמורגל לראות רשע בסדום הוא זה שצועק שיש רשע זה רק ברשעות גדולה שאין בנמצא גם אצל הרשעים!! ולכן מצעקתה של אותה ריבה (אשה) אמר הקב"ה ארדה נא ואראה להענישם אף בעולם הזה.

ובמדרש שם כתוב - ר' ברכיה בשם ר' יוחנן שמענו בדור המבול שנדונו במים וסדומים שנדונו באש מניין ליתן האמור כאן להלן והאמור להלן כאן (מאיפה אנו יודעים שבמבול נידונו גם באש, ובסדום נידונו גם במים) תלמוד לומר רבה רבה לגזירה שוה (שבשני המקומות כתוב את המילה רבה) והנה על פי הטבע מצינו מקומות שנדונו במים וכן מקומות שנדונו באש, אבל אש ומים גם יחד זה שלא בדרך הטבע ולזה אומר המדרש שדור המבול וסדום נדונו שלא בדרך הטבע ונדרש מזה שכתוב רבה, ולדברינו מבואר היטב דהיינו משום שהרשעות היתה רבה.

"על פי תורת

הסוד, המקום

שמכיל בתוכו

עולם, הוא ממקור

גבוה יותר מן

העולם עצמו

שבבתוכו, ולכן

הוא יכול להכיל

אותו, אדם

המתעסק בקירוב

רחוקים צריך

תמיד להיות גדול

יותר כדי שיהיה

בכוחו לקרב

ולהשפיע על

אחרים"

הוצאת שבת

שאלה: גמ' בביצה (טז:): כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה^(נ). ראינו שהוצאת שבת על החשבון של הקב"ה. האם כל מה שאדם רוצה לקנות "לכבוד שבת" נכלל בזה?

לילך לחנות שיותר זול: כיון שהכל חנים, יש לטעות לומר שלא צריך לשים לב כלל על המחירים, כיון שאין זה אלא על חשבון של הקב"ה. ובודאי הקב"ה לא צריך מבצע! אבל לכאורה פשוט ש"הוצאת שבת" היינו דווקא בהוצאה אמיתית, דהיינו שזהו "המחיר". אבל סתם בזבוז כסף בודאי הקב"ה לא משלם על זה, שאין זה "הוצאות שבת" אלא הוצאות אצלות. אבל הגדר של "מחיר" אינו פשוט כל כך. וכידוע הכל תלוי בכל מקום ומקום, ובכל שכונה ושכונה וכמובן. וגם תלוי בכל איש ואיש, כגון אם יש לו זמן או לא⁽³⁾. ובדרך כלל אפשר לומר שכל מה שאדם מורגל לעשות בחול, זהו המחיר אצלו, וזהו המחיר לענין הוצאות שבת⁽⁴⁾. אבל אה"נ אם הטירחא לילך לחנות היותר רחוק המורגל בחול, תפריע לו בהכנות שבת, יכול לקנות בחנות היותר קרוב, וגם זה נכלל בהוצאות שבת⁽⁵⁾.

להשוות מחירים: לפי מה שנכתב לעיל, לכאורה פשוט שיש לשים לב להשוות מחירים בחנות אחד בין שני חברות של איכות שוות. וגם זה תלוי בשיקול, וכמובן. אבל בודאי אם אוהב הטעם של חלה זה יותר מחלה אחרת היותר זול, זה שפיר נכלל בהוצאות שבת. העיקר, שיהיה חשבון ולא סתם הפקרות.

לבקש הנחה: הבעל קהילת יעקב לענין הוצאות תלמוד תורה אמר, שאם יכול לקבל הנחה בקל מהתלמוד תורה, נמצא שהמחיר אמיתי היינו לאחר ההנחה. ואם מחמת נדיבות לב מסכים תיכף למה שהם דורשים מתחילה, אין זה "הוצאת תלמוד תורה" אלא כנתינת מתנה בעלמא (צדקה), ועל זה לא הובטח שיחזירו לו^(נ). ראינו עוד פעם שהכל תלוי במהו ה"מחיר". וה"ה בשוק, אם מקובל שאין אף אחד (חוץ מהתמים) משלמים מה שהם דורשים מתחילה, נמצא שאין זה מחיר כלל, אלא התחלה בעלמא לקבוע במחיר גבוה בשביל שיהא יכולים להוריד. והכל תלוי בענין וכמובן.

דברים שאינם רגילים: יש לדון לענין כל המגדנים המיוחדים שהביא מחו"ל שיקר מאוד, אם נכלל בהוצאות שבת או לא. ולכאורה בסברה יש לומר שתלוי אם שייך להקונה או לא. שאם מגדנים אלו שייך לו, דהיינו שיש להם מקום בשלחנו, ואם היה מונע מלקנות אותם הוא רק מחמת היוקר, באלו שפיר נכלל בהוצאת שבת. אבל אם אין לו מוסג במגדנים אלו, רק שרוצה לקנות אותם בגדר "למה לא - זה חנים!", לכאורה אין זה בגדר הוצאת שבת. וכן הובאה בשם הגרשפ"ש שליט"א¹⁰). ולכאורה הגדר הוא, על דברים הראוי לו ומכובד להיות שלחנו ערוך בהם, ורק מחמת שדואג על הכסף לא קנה אותם, עליהם אמר הקב"ה שיהיו על חשבוננו.

חשמל בגדים ושאר דברים: לכאורה נכלל ב"הוצאת שבת" כל הוצאות שצריך לשבת. אפילו הוצאת מים וחשמל^(ל). ולכן אף אם בכל השבוע מצמצם לענין המזגן, בשבת אין לצמצם, שנכלל בהוצאות שבת. [אבל יש להניח המזגן על שעון-שבת כדי שלא לבזבז בזמנים שלא צריך בה. אבל אם מחמיר (לא מחמת עצלות) לא להשתמש בשעון-שבת, א"כ הכל נכלל בהוצאה שבת]. ובכל אלו, אף שצריך אותם גם בחול, מ"מ בשבת נכלל בהוצאת שבת^(מ). וכן הוצאת בגדי שבת^(נ). וכן הוצאת ללמוד הלכות שבת^(ס).

סיכום: המחיר של עונג הוא על חשבון של הקב"ה. אבל אין הכל חינם, אלא המחיר של עונג. שאין כאן הפקירות, אלא כל שבחשבון מתאים לענג כראוי, אל זה אמר הקב"ה שאל תדאג על הכסף, יהיה על חשבוננו. ואם אין זה ה"מחיר" (כגון ששילם מחיר יקר בלי צורך), או אין זה "עונג" (כגון שסתם בזבז בגלל שחשב שבלא"ה הכל חינם), זה הבעיה של המשלם. ונכלל ב"עונג" כל מה שצורך לשבת, ולא דווקא אוכל^(יא).

[illegible]